

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
DELEGATURA W POZNANIU

LPO.410.9.3.2025

Pan
Marek Korbanek
Dyrektor Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 12
w Poznaniu
os. Zwycięstwa 101
61 – 652 Poznań

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/25/020 Realizacja prawa do nauki dla dzieci ukraińskich w polskich szkołach

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Szkoła Podstawowa nr 12 im. Wielkopolskiej Brygady Kawalerii w Zespole Szkolno-Przedszkolnym nr 12 w Poznaniu, os. Zwycięstwa 101, 61 – 652 Poznań ¹ . W skład Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 12 w Poznaniu, oprócz Szkoły Podstawowej, wchodziło także Przedszkole nr 181.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Marek Korbanek, Dyrektor Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 12 w Poznaniu, od 1 września 2020 r. ²
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none">1. Warunki organizacyjne do realizacji prawa do nauki przez dzieci uchodźców z Ukrainy.2. Kontrolowanie spełniania przez uczniów – dzieci uchodźców z Ukrainy obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki.
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 2022 r. do zakończenia czynności kontrolnych, tj. do 4 czerwca 2025 r.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust 2 ustawy z 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Poznaniu
Kontrolerzy	Ewa Kruszyńska – główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LPO/54/2025 z 1 kwietnia 2025 r. Wioleta Kucz – starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LPO/57/2025 z 11 kwietnia 2025 r.

(akta kontroli str. 1-2)

¹ Dalej: Szkoła.

² Dalej: Dyrektor Szkoły.

³ j.t. Dz. U. z 2022 r., poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W Szkole zapewniono warunki do realizacji prawa do nauki przez uczniów – dzieci uchodźców z Ukrainy⁵, jednak sposób organizacji części zajęć nie zawsze był zgodny z przepisami.

Proces rekrutacji przebiegał prawidłowo, a każdemu uczniowi zapewniono możliwość nauki w oddziale przygotowawczym. Nauka języka polskiego w klasach od I do III tych oddziałów, prowadzona w latach szkolnych od 2022/2023 do 2024/2025 w oparciu o przyjęty w Szkole program nauki języka polskiego⁶, odbywała się w wymiarze dwóch godzin lekcyjnych, zamiast co najmniej sześciu, jak ustalono w przepisach.

Uczniom z Ukrainy zapewniono możliwość dodatkowej bezpłatnej nauki języka polskiego. Jednak w jednej grupie, zamiast maksymalnie 15 uczniów, a w dwóch grupach, tygodniowy wymiar zajęć, zamiast ustalonych w przepisach przynajmniej sześciu godzin lekcyjnych, wynosił dwie i cztery godziny. Uczniom z Ukrainy zapewniono również możliwość uczestniczenia w zajęciach wyrównawczych. Tylko w jednej grupie (z 10) liczba uczestników tych zajęć nie przekroczyła maksymalnej ustalonej w przepisach (osiem osób). W pozostałych dziewięciu grupach w zajęciach uczestniczyło od czterech do 20 osób więcej niż ustalono w przepisach. Ponadto, w trzech grupach zajęcia wyrównawcze zorganizowano w wymiarze mniejszym niż ustalony w przepisach - w dwóch zajęcia trwały połowę godziny lekcyjnej, a w jednej 0,7 godziny lekcyjnej, zamiast jednej.

Uczniom uchodźcom z Ukrainy zapewniono możliwość skorzystania ze wsparcia psychologiczno-pedagogicznego, pomoc ze strony nauczycieli władających ich językiem oraz stworzono warunki do udziału w aktywnościach rozwijających zainteresowania i integrujących społeczność szkolną. W przypadku jednej grupy, w zajęciach korekcyjno-kompensacyjnych uczestniczyło jednak o dwoje uczniów więcej niż dopuszczają przepisy.

Dyrektor Szkoły, w odniesieniu do objętej analizą próby, prawidłowo sprawował kontrolę spełniania przez uczniów uchodźców z Ukrainy obowiązku szkolnego. Księgę ewidencji dzieci podlegających obowiązkowi szkolnemu i księgę uczniów prowadzono rzetelnie. Nauczycielom umożliwiono doskonalenie w zakresie pracy z uczniami migrantami.

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Uczniowie, którzy spełniają warunki określone w art. 2 ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz. U. z 2025 r. poz. 337) lub przebywający na terytorium Polski na podstawie innych ustaw i przybyli do Polski po 24 lutego 2022 r. w związku z działaniami wojennymi na terenie Ukrainy; dalej: uczniowie uchodźcy z Ukrainy.

⁶ *Po polsku od początku – program nauczania języka polskiego jako obcego dla uczniów z doświadczeniem migracyjnym w klasach I-III*, program przyjęty przez Radę Pedagogiczną do stosowania w oddziałach przygotowawczych w latach szkolnych 2022/2023, 2023/2024 i 2024/2025.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe⁷ kontrolowanej działalności

OBSZAR 1. Warunki organizacyjne do realizacji prawa do nauki przez uczniów – dzieci uchodźców z Ukrainy

Opis stanu faktycznego

1.1. W Szkole, w poszczególnych latach szkolnych było: 657 (2021/2022), 610 (2022/2023), 525 (2023/2024) i 567 (2024/2025 do 23 maja) uczniów. W roku szkolnym 2024/2025, w porównaniu do roku szkolnego 2021/2022 liczba uczniów zmalała o 90. Uczniowie uchodźcy z Ukrainy stanowili w tych latach odpowiednio 17%, 30%, 26% i 28% ogółu uczniów Szkoły. Nastąpił wzrost liczby uczniów uchodźców z Ukrainy, ze 113 w roku szkolnym 2021/2022 do 159 w roku szkolnym 2024/2025.

W latach szkolnych objętych kontrolą, w Szkole było osiem klas (I-VIII), a w poszczególnych latach szkolnych liczba oddziałów, ogólnodostępnych i przygotowawczych, wyniosła:

- łącznie 25 oddziałów w roku szkolnym 2021/2022: po trzy dla klas I-V, dwa dla klasy VI i po cztery dla klas VII i VIII,
- łącznie 24 oddziały w roku szkolnym 2022/2023: po trzy dla klas I-VI, dwa dla klasy VII i cztery dla klasy VIII,
- łącznie 23 oddziały w roku szkolnym 2023/2024: po trzy dla klas I-VII i dwa dla klasy VIII,
- łącznie 24 oddziały w roku szkolnym 2024/2025: po trzy dla klas I-VIII.

Dla każdej z klas od I do VIII zorganizowany był jeden oddział przygotowawczy⁸ (łącznie osiem oddziałów przygotowawczych w każdym roku szkolnym). Uczniowie uchodźcy z Ukrainy uczyli się w poszczególnych latach szkolnych od 2021/2022 do 2024/2025 we wszystkich ośmiu klasach oddziałów przygotowawczych oraz w oddziałach ogólnodostępnych: w czterech klasach (II, III, VI i VIII) w roku szkolnym 2022/2023 i w ośmiu klasach (I-VIII) w latach szkolnych 2023/2024 i 2024/2025⁹.

(akta kontroli str. 153-225)

1.2. Dyrektor Szkoły przekazał organowi prowadzącemu¹⁰ arkusze organizacji Szkoły opracowane na każde z lat szkolnych od 2021/2022 do 2024/2025, w terminie określonym w § 17 ust. 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli¹¹, tj. do 21 kwietnia odpowiednio 2021, 2022, 2023 i 2024 roku. Organ prowadzący zatwierdził każdy z ww. arkuszy organizacji szkoły¹².

⁷ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁸ Zgodnie z art. 4 pkt 13 ustawy z 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (j.t. Dz.U. z 2024 r., poz. 737, dalej: ustawa Prawo oświatowe), przez oddział przygotowawczy należy rozumieć oddział szkolny dla osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, podlegających obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw, które nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki, jak również wykazują zaburzenia w komunikacji oraz trudności adaptacyjne związane z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego, co wymaga dostosowania procesu i organizacji kształcenia do ich potrzeb i możliwości edukacyjnych, zorganizowany zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 165 ust. 16 pkt 2 tejże ustawy.

⁹ Odpowiednio w pięciu, 13 i 14 oddziałach ogólnodostępnych.

¹⁰ Organem prowadzącym szkołę było Miasto Poznań.

¹¹ j.t. Dz. U. z 2023 r., poz. 2736.

¹² W Szkole były opinie Wielkopolskiego Kuratora Oświaty odnośnie do arkusza organizacji Szkoły na rok szkolny 2021/2022 (opinia pozytywna z 7 maja 2021 r.) i 2022/2023 (opinia pozytywna z 12 maja

(akta kontroli str. 228, 229, 271-274, 330-333, 383-385, 430)

W poszczególnych latach szkolnych 2021/2022-2024/2025, liczba uczniów, według stanu na 30 września 2021 r., 2022 r., 2023 r. i 2024 r., wyniosła ogółem:

- 496 w roku szkolnym 2021/2022, z tego: w 17 oddziałach ogólnodostępnych 411, a w ośmiu oddziałach przygotowawczych 85; na 30 września 2021 r. w szkole nie było uczniów uchodźców z Ukrainy,
- 560 w roku szkolnym 2022/2023, z tego: w 16 oddziałach ogólnodostępnych 388, w tym jeden uczeń uchodźca z Ukrainy, a w ośmiu oddziałach przygotowawczych 172, w tym 151 uczniów uchodźców z Ukrainy,
- 490 w roku szkolnym 2023/2024, z tego: w 15 oddziałach ogólnodostępnych 369, w tym 34 uczniów uchodźców z Ukrainy, a w ośmiu oddziałach przygotowawczych 121, w tym 86 uczniów uchodźców z Ukrainy,
- 541 w roku szkolnym 2024/2025, z tego: w 16 oddziałach ogólnodostępnych 417, w tym 52 uczniów uchodźców z Ukrainy, a w ośmiu oddziałach przygotowawczych 124, w tym 98 uczniów uchodźców z Ukrainy.

W roku szkolnym 2024/2025, w porównaniu do roku szkolnego 2021/2022, nastąpił wzrost – o 14 – liczby oddziałów ogólnodostępnych, w których uczyli się uczniowie uchodźcy z Ukrainy (w roku szkolnym 2021/2022 żaden uczeń uchodźca z Ukrainy nie uczył się w takim oddziale). Zarówno w roku szkolnym 2021/2022, jak i 2024/2025, uczniowie uchodźcy z Ukrainy uczyli się w ośmiu oddziałach przygotowawczych.

(akta kontroli str. 225-227)

1.3. W okresie objętym kontrolą obowiązywały *Procedury przyjęcia uczniów cudzoziemskich do oddziałów przygotowawczych w Zespole Szkolno-Przedszkolnym nr 12 w Poznaniu*¹³. Według nich, przyjęcia ucznia cudzoziemskiego do oddziału przygotowawczego dokonuje się na podstawie rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi¹⁴. W ślad za tym rozporządzeniem, objaśniono znaczenie takich pojęć, jak uczeń (dziecko) przybywające z zagranicy oraz dokumenty. Ponadto, powielono regulacje tego rozporządzenia dotyczące: przyjęcia ucznia oraz kwalifikacji do odpowiedniego oddziału, czym zajmuje się powołana przez Dyrektora Szkoły komisja rekrutacyjna, w skład której wchodzi dwóch nauczycieli oraz psycholog szkolny; rekrutacja do oddziałów przygotowawczych trwa cały rok szkolny (o ile Szkoła dysponuje wolnymi miejscami).

(akta kontroli str. 40, 109, 431-439, 442, 447, 451-468)

1.4. Rodzice lub opiekunowie dzieci uchodźców z Ukrainy, w latach szkolnych od 2021/2022 do 2024/2025, złożyli odpowiednio: 118, 142, 96 i 106 podań o przyjęcie dziecka do szkoły. Do Szkoły przyjęto odpowiednio: 113, 140, 96 i 106 dzieci uchodźców z Ukrainy, w tym 13, 24, 16 i 15 osób z urzędu¹⁵, co stanowiło:

2022 r.) oraz opinie odnośnie zmian do zatwierdzonych przez organ prowadzący arkuszy organizacji Szkoły na rok szkolny: 2021/2022 (opinia pozytywna z 29 września 2021 r.), 2022/2023 (opinia pozytywna z 30 września 2022 r.), 2023/2024 (opinia pozytywna z 2 października 2023 r.) oraz 2024/2025 (opinia stwierdzająca nieprawidłowości w arkuszu z 1 października 2024 r.).

¹³ Wprowadzone do stosowania zarządzeniami Dyrektora: nr 12/2018 z 18 czerwca 2018 r. (obowiązujące od roku szkolnego 2018/2019) i nr 15/2022 z 20 czerwca 2022 r. (obowiązujące od roku szkolnego 2022/2023).

¹⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2017 r. w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw (j.t. Dz.U. z 2023 r. poz. 2301). Dalej: rozporządzenie w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi.

¹⁵ W myśl przepisu § 4 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 pkt 1 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi, uczeń przybywający z zagranicy jest przyjmowany do publicznej

11,5%, 17,1%, 16,7% i 14,2% ogółu uczniów uchodźców z Ukrainy przyjętych w poszczególnych latach szkolnych. Przyjęć dokonano na podstawie dokumentów określonych w § 2 pkt 3a i 3b rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi. Uczniów nie przyjmowano natomiast na podstawie rozmowy kwalifikacyjnej, o której mowa w § 12 ww. rozporządzenia¹⁶. Według wyjaśnień Dyrektora Szkoły, *wyznaczeni pracownicy Szkoły przeprowadzają rozmowy z wszystkimi przyjmowanymi dziećmi i ich rodzicami, co ma na celu przede wszystkim pozyskanie informacji istotnych dla procesu przyjęcia dziecka do szkoły.*

(akta kontroli str. 644, 647, 648, 652)

Rodzice siedmiorga dzieci, po złożeniu podań o przyjęcie do szkoły, zgłosili rezygnację z nauki – pięcioro w roku szkolnym 2021/2022 i dwoje w roku szkolnym 2022/2023. Dyrektor wyjaśnił, że *troje dzieci miało realizować naukę zdalną w Ukrainie, a czworo w innych szkołach w Poznaniu. Dzieci te mieszkały w obwodzie Szkoły i nie zachodziła konieczność kontroli spełniania przez nie obowiązku szkolnego.*

(akta kontroli str. 644, 646, 652-655)

W wyniku badania spełniania kryteriów dotyczących warunków i trybu przyjęcia do Szkoły uczniów uchodźców z Ukrainy, przeprowadzonego na próbie dokumentacji 15 uczniów, którzy podjęli naukę w roku szkolnym 2024/2025, stwierdzono, że:

- na podstawie świadectwa stwierdzającego ukończenie kolejnego etapu edukacji za granicą (dokument wskazany w § 2 pkt 3 lit. a rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi) zakwalifikowano do oddziału przygotowawczego dziewięcioro uczniów, z tego siedmioro na kolejny etap edukacji, a dwóch na ten sam, który ukończyli za granicą,
- na podstawie arkusza ocen ucznia, tj. innego niż świadectwo dokumentu wydanego przez szkołę za granicą potwierdzającego uczęszczanie ucznia przybywającego z zagranicy do szkoły za granicą i wskazującego klasę, którą uczeń ukończył w szkole za granicą oraz sumę lat nauki szkolnej ucznia (dokument wskazany w § 2 pkt 3 lit. b rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi), zakwalifikowano do oddziału przygotowawczego na kolejny etap edukacji czterech uczniów,
- dwóch uczniów, którzy nie odbywali edukacji za granicą ze względu na wiek¹⁷, zakwalifikowano do klasy pierwszej oddziału przygotowawczego,
- z żadnym z uczniów nie przeprowadzono rozmowy kwalifikacyjnej; kwalifikacja wszystkich (15 uczniów) odbyła się na podstawie wyników komisji rekrutacyjnej, w skład której wchodziły dwie nauczycielki i psycholog; członkowie komisji zweryfikowali podania o przyjęcie pod względem formalnym; w dokumentacji uczniów znajdowały się ankiety w języku

szkoły podstawowej, której ustalono obwód, właściwej ze względu na miejsce zamieszkania ucznia – do klasy I z urzędu, a do klas II-VIII z urzędu oraz na podstawie dokumentów.

¹⁶ Zgodnie z § 12 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi, jeżeli uczeń przybywający z zagranicy nie może przedłożyć dokumentów, zostaje zakwalifikowany do odpowiedniej klasy lub na odpowiedni semestr lub rok kształcenia oraz przyjęty do publicznej szkoły lub publicznej placówki artystycznej na podstawie rozmowy kwalifikacyjnej. Termin rozmowy kwalifikacyjnej ustala i przeprowadza dyrektor publicznej szkoły lub publicznej placówki artystycznej, udziałem, w razie potrzeby, nauczyciela lub nauczycieli. W przypadku ucznia przybywającego z zagranicy, który nie zna języka polskiego, rozmowę kwalifikacyjną przeprowadza się w języku obcym, którym posługuje się uczeń. W razie potrzeby należy zapewnić w rozmowie kwalifikacyjnej udział osoby władającej językiem obcym, którym posługuje się uczeń.

¹⁷ Rok urodzenia 2017 i 2018.

rosyjskim, wypełnione przez rodziców lub opiekunów prawnych dziecka, składające się z następujących części: dane ucznia (imię i nazwisko, data urodzenia, płeć, data pierwszego przyjazdu do Polski, nazwa poprzedniej szkoły w Polsce lub za granicą); zdolności językowe dziecka (m.in. stopień opanowania języka ojczystego w mowie, czytaniu i pisaniu, stopień znajomości języka polskiego w mowie, czytaniu i pisaniu, komunikacja w innym języku); język komunikacji w rodzinie; informacje dotyczące zdrowia dziecka; pomoc dziecku w domu.

(akta kontroli str. 469-477, 495-498, 644, 647)

Odnosząc się do zasad kwalifikowania uczniów do oddziałów przygotowawczych przez komisję rekrutacyjną oraz odbywania w Szkole rozmowy w toku przyjęcia, Dyrektor Szkoły wyjaśnił, że *Szkoła jako placówka przyjmująca uczniów cudzoziemskich przez cały rok szkolny musi dostosować swoje działania dotyczące procesu kwalifikacji ucznia do oddziału do możliwości organizacyjnych i personalnych szkoły. Po wybuchu wojny w Ukrainie w pierwszych dniach konfliktu przyjechało do szkoły około 100 uchodźców, którzy zostali przyjęci w przeciągu ok. 2 tygodni. Przy takiej liczbie dzieci nie było fizycznej możliwości zapewnienia właściwej formuły komisji kwalifikacyjnej – naborem zajmowali się wszyscy dostępni w danej chwili nauczyciele, pedagog, psycholog, pracownicy sekretariatu. (...) W Szkole ze względu na przyjęcia dzieci cały rok (także w ferie) rozmowy przeprowadzane są ze wszystkimi kandydatami i są także częścią informacji wykorzystywanej przez komisję kwalifikacyjną w sierpniu. Ze względu na ilość zgłoszeń kandydatów, terminy zapisów w trakcie roku, nie jesteśmy w stanie powoływać tak często komisji w trakcie roku i w czasie wakacji. Rozmowa z zainteresowanymi prowadzona jest przez wyznaczonych pracowników. Pracownicy sekretariatu, nauczyciel, tłumacz lub asystenci rozmawiają za każdym razem z dzieckiem i rodziną, ustalając istotne dla przyjęcia informacje i dokumenty dotyczące sytuacji rodzinnej i naukowej np. zrealizowane przedmioty lub do uzupełnienia w systemie polskim. Wizyty związane z zapisaniem dziecka rzadko kończą się na jednym razie, ponieważ rodzice przychodzą często sami a my prosimy o bezpośredni kontakt z dzieckiem. Wielokrotnie zdarzało się, że rodzice ukrywali np. niepełnosprawność umysłową dziecka, które nie powinno być przyjęte do naszej placówki, równoległą naukę w szkole ukraińskiej (w chmurze) itp. Taki sposób postępowania odbywa się często przy udziale Kuratorium, które kieruje do nas rodziców i uczniów z miasta Poznania. Nie ma w Szkole stałego zespołu zajmującego się rozmową przed przyjęciem i nie zostaje on powoływany. Korzystamy z osób kompetentnych, które akurat mogą być tak wykorzystane (asystent kulturowy, nauczyciel z oddziału przygotowawczego lub inny, sekretarz szkoły, dyrektor – to najczęściej uczestniczące w rozmowach osoby), nie sporządzamy notatki z takiej rozmowy, ponieważ dotyczy ona spraw na bieżąco wyjaśnianych i rozwiązywanych w kwalifikacji do oddziału.*

(akta kontroli str. 644, 647, 648, 652)

1.5. Analiza wpisów dokonanych w księdze uczniów Szkoły, którą przeprowadzono na próbie dokumentacji 15 uczniów uchodźców z Ukrainy¹⁸ wykazała, że wpisy te zawierały kompletne dane i zostały dokonane chronologicznie. Dwóch uczniów mieszkających w obwodzie Szkoły było także wpisanych prawidłowo w księdze ewidencji dzieci podlegających obowiązkowi szkolnemu.

(akta kontroli str. 499, 500)

¹⁸ Próba poddana badaniu w punkcie 1.4. niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

1.6. W każdym z lat szkolnych od 2021/2022 do 2024/2025, w Szkole utworzono po osiem oddziałów przygotowawczych, po jednym dla klas od I do VIII. Liczba uczniów przyjętych do tych oddziałów odpowiadała dyspozycji § 16 ust. 2 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi, i w poszczególnych latach szkolnych i kształtowała się następująco:

- 2021/2022 od siedmiu do 15,
- 2022/2023 od 17 do 24,
- 2023/2024 od ośmiu do 21,
- 2024/2025 od 10 do 23.

(akta kontroli str. 226, 227)

W okresie objętym kontrolą, zgodnie z § 16 ust. 1 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi, Dyrektor Szkoły powołał komisję rekrutacyjną dla uczniów ubiegających się o przyjęcie do oddziałów przygotowawczych:

- na rok szkolny 2021/2022 w składzie trzech nauczycielek¹⁹, w tym jednej posiadającej kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela pedagoga,
- na lata szkolne 2022/2023–2024/2025 w składzie psycholog szkolnej i dwóch nauczycielek, w tym jednej posiadającej kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela pedagoga²⁰.

Kwalifikację dzieci do oddziałów przygotowawczych skontrolowano na próbie dokumentacji 15 uczniów uchodźców z Ukrainy, co opisano w punkcie 1.4. niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

(akta kontroli str. 478-491, 656, 659, 661, 662)

Liczba godzin przeznaczona na realizację obowiązkowych zajęć edukacyjnych dla danego etapu edukacji w oddziale przygotowawczym była zgodna z ustaloną w § 16 ust. 5 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi²¹ i wynosiła tygodniowo:

- w klasach I i II 20 godzin, a w klasie III 23 godziny w roku szkolnym 2021/2022,
- w klasie I 25 godzin, a w klasach II i III 22 godziny w roku szkolnym 2022/2023,
- w klasach I i III 22 godziny, a w klasie II 25 godzin w roku szkolnym 2023/2024,
- w klasach I i II 22 godziny, a w klasie III 25 godzin w roku szkolnym 2024/2025,
- w klasach IV–VI 24 godziny w latach szkolnych 2021/2022–2024/2025,
- w klasach VII–VIII 25 godzin w roku szkolnym 2021/2022 i 26 godzin w latach szkolnych 2022/2023–2024/2025.

(akta kontroli str. 657, 659, 660)

W oddziałach przygotowawczych etapu edukacji wczesnoszkolnej, zajęcia zostały wydłużone o trzy godziny tygodniowo w klasie III w roku szkolnym 2021/2022 (łącznie 23 godziny) i w kolejnych trzech latach szkolnych w klasie odpowiednio I, II i III (łącznie 25 godzin), w porównaniu do pozostałych klas oddziałów przygotowawczych edukacji wczesnoszkolnej (łącznie odpowiednio 20 i 22 godziny). Dyrektor Szkoły wyjaśnił, iż *to niestandardowe rozwiązanie było spowodowane tym, że wychowawczynią klas ze zwiększoną liczbą godzin tygodniowo*

¹⁹ Zarządzenie nr 3/2021 z 11 czerwca 2021 r. w sprawie powołania Komisji Rekrutacyjnej dla uczniów do oddziałów przygotowawczych w Zespole.

²⁰ Zarządzenie nr 4a/2022 z 24 czerwca 2022 r. w sprawie powołania Komisji Rekrutacyjnej dla uczniów do oddziałów przygotowawczych w Zespole (na czas nieokreślony).

²¹ Zgodnie z tym przepisem, na realizację obowiązkowych zajęć edukacyjnych w oddziale przygotowawczym w szkole podstawowej przeznaczają się w tygodniowym rozkładzie zajęć liczbę godzin tygodniowo nie mniejszą niż: 20 dla klas I-III, 23 dla klas IV-VI i 25 dla klas VII i VIII.

była nauczycielka władająca językiem pochodzenia uczniów, mogąca pełnić funkcję tłumacza. Proces prowadzenia zajęć został wydłużony o trzy godziny tygodniowo ze względu na łączenie tych dwóch funkcji przez nauczycielkę, tj. funkcji nauczyciela prowadzącego zajęcia edukacyjne oraz funkcję osoby władającej językiem kraju pochodzenia ucznia i wspomagającej tego nauczyciela²². Według Dyrektora Szkoły, rozwiązanie takie jest korzystne dla uczniów i daje im więcej czasu na wykonanie zadań. Pozwala na najskuteczniejsze wykorzystanie możliwości tłumaczenia w sytuacjach najbardziej tego wymagających, a nie tylko w czasie pięciu lekcji wyznaczonych przez grafik, którego zastosowanie jest koniecznością w standardowym rozwiązaniu i które zapewnia pomoc na 25% zajęć w całym tygodniu. W poszczególnych latach szkolnych 2021/2022–2024/2025 wychowawczyni była osobą wspomagającą nauczycielkę języka angielskiego na dwóch lekcjach tygodniowo. Zwiększoną o trzy godziny liczbę zajęć nauczycielka realizowała w pracy z klasą, której w danym roku była wychowawczynią i o taki czas zajęcia w tej klasie były wydłużone na etapie edukacji wczesnoszkolnej. Dodatkowe trzy godziny tygodniowo dotyczyły zajęć obowiązkowych dla wszystkich uczniów z klasy i zorganizowane były pod nazwą „wspomaganie”.

(akta kontroli str. 561-566, 569, 575, 584, 593, 606-638, 657, 659)

W myśl § 16 ust. 9 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi, w oddziale przygotowawczym w ramach tygodniowego wymiaru godzin, o którym mowa w ust. 5, prowadzi się naukę języka polskiego według programu nauczania opracowanego na podstawie ramowego programu kursów nauki języka polskiego dla cudzoziemców²³, o którym mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 92 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej²⁴, w wymiarze nie niższym niż 3 godziny tygodniowo (do 10 marca 2022 r.) oraz w wymiarze nie niższym niż 6 godzin tygodniowo (od 11 marca 2022 r.).

W oddziałach przygotowawczych naukę języka polskiego prowadzono:

- w roku szkolnym 2021/2022 w wymiarze czterech godzin tygodniowo,
- w latach szkolnych od 2022/2023 do 2024/2025 w wymiarze sześciu godzin tygodniowo.

Dyrektor Szkoły wyjaśnił, że w roku szkolnym 2021/2022 jego propozycja zwiększenia nauki języka polskiego do sześciu godzin tygodniowo (w aneksie nr 5 arkusza organizacyjnego), nie została zatwierdzona przez Wydział Oświaty Urzędu Miasta Poznania.

(akta kontroli str. 259, 260, 561-566, 656, 659, 663-665)

Rada Pedagogiczna Szkoły przyjęła do realizacji w oddziałach przygotowawczych programy nauki języka polskiego opracowane na podstawie ramowego programu kursów nauki języka polskiego dla cudzoziemców. Były to:

- Program nauczania języka polskiego jako drugiego dla oddziałów przygotowawczych, do stosowania w klasach IV-VIII w roku szkolnym 2021/2022,

²² Zgodnie z § 16 ust. 4 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi, zajęcia edukacyjne w oddziale przygotowawczym prowadzą nauczyciele poszczególnych zajęć edukacyjnych, którzy mogą być wspomagani przez osobę władającą językiem kraju pochodzenia ucznia, o której mowa w art. 165 ust. 8 ustawy Prawo oświatowe. W myśl art. 165 ust. 8 tej ustawy, osoby, o których mowa w ust. 7, mają prawo do pomocy udzielanej przez osobę władającą językiem kraju pochodzenia, zatrudnioną w charakterze pomocy nauczyciela przez dyrektora szkoły, a pomocy tej udziela się nie dłużej niż przez okres 12 miesięcy.

²³ Dalej: ramowy program kursów nauki języka polskiego dla cudzoziemców.

²⁴ j.t. Dz. U. z 2024 r. poz. 1283, ze zm.

- Program nauczania języka polskiego jako obcego dla oddziałów przygotowawczych w szkole podstawowej, do stosowania w roku szkolnym 2022/2023,
- Po polsku od początku – program nauczania języka polskiego jako obcego dla uczniów z doświadczeniem migracyjnym w klasach I-III, do stosowania w latach szkolnych 2022/2023–2024/2025,
- Po polsku o szkole - program nauczania języka polskiego jako obcego w oddziałach przygotowawczych w szkole podstawowej dla klas IV-VIII, do stosowania w latach szkolnych 2023/2024 i 2024/2025.

(akta kontroli str. 501-560)

W roku szkolnym 2021/2022 w Szkole nie było przyjętych do realizacji w klasach od I do III oddziałów przygotowawczych programów nauki języka polskiego opracowanych na podstawie ramowego programu kursów nauki języka polskiego dla cudzoziemców. Powodem nieprowadzenia w tym okresie nauki języka polskiego w klasach od I do III oddziałów przygotowawczych według specjalnego, odrębnego programu, było - jak wyjaśnił Dyrektor Szkoły - *realizowanie w tych oddziałach programu edukacji wczesnoszkolnej, dostosowanej do potrzeb cudzoziemców. W oddziałach przygotowawczych klas I – III uczą się dzieci w młodszym wieku, dla których najlepszą formą nauki jest kształcenie zintegrowane, odpowiadające na potrzeby i możliwości rozwojowe dzieci. Taka forma pracy jest charakterystyczna dla programów edukacji wczesnoszkolnej. Również wykaz sposobów osiągania celów prezentowany w cytowanym rozporządzeniu znajduje odzwierciedlenie w programie nauczania edukacji wczesnoszkolnej realizowanej w Szkole, są to m.in.: rozumienie – słuchanie. Podobne odniesienia do ramowego programu kursów nauki języka polskiego dla cudzoziemców znajdujemy w zapisach dotyczących wdrażania do poprawnego artykułowania poszczególnych głosek i całych wyrazów. Praca w oddziałach zakłada podział godzin przeznaczonych na aktywność uczniów w proporcjach 4:4 podstawy programowej z zakresu edukacji polonistycznej i kursu języka polskiego, a więc mamy więcej ćwiczeń utrwalających podstawy nauki języka polskiego w mowie i piśmie.*

(akta kontroli str. 561, 562, 645, 648-651, 1352-1410)

W latach szkolnych 2022/2023, 2023/2024 i 2024/2025 w klasach I-III oddziałów przygotowawczych, naukę języka polskiego w oparciu o program nauczania, o którym mowa w § 16 ust. 9 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi, prowadzono w wymiarze dwóch godzin tygodniowo, a nie przynajmniej sześciu godzin tygodniowo, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 508-530, 539-543, 561-566)

W Szkole zatrudniono od listopada 2022 r. asystentkę kulturową²⁵ w wymiarze 0,93 etatu, a od stycznia 2023 r. kolejną. Łączny wymiar etatu asystentek w roku szkolnym 2022/2023 wyniósł 0,88. W roku szkolnym 2023/2024 zatrudnione były łącznie trzy asystentki kulturowe, z czego we wrześniu 2023 r. jedna na jeden etat, od października 2023 r. dwie w łącznym wymiarze dwóch etatów, a od marca trzy, w łącznym wymiarze 2,5 etatu. W roku szkolnym 2024/2025 były zatrudnione trzy asystentki kulturowe w łącznym wymiarze trzech etatów.

(akta kontroli str. 439, 443, 448-451)

²⁵ Zgodnie z art. 165 ust. 8a ustawy Prawo oświatowe, asystent kulturowy udziela osobom, o których mowa w ust. 7, pomocy w kontaktach ze środowiskiem szkolnym, a także współdziała z ich rodzicami oraz ze szkołą.

W okresie objętym kontrolą, uczniom uchodźcom z Ukrainy nie skrócono okresu nauki w oddziałach przygotowawczych. Rada Pedagogiczna przedłużyła okres nauki w oddziale przygotowawczym 62 uczniom uchodźcom z Ukrainy w roku szkolnym 2021/2022, siedmiorgu w roku szkolnym 2022/2023 i 10 w roku szkolnym 2023/2024. Powodem tego było wyłączenie uczniów z klasyfikacji na podstawie § 6b ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 21 marca 2022 r. w sprawie organizacji kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy²⁶ lub brak promocji do klasy programowo wyższej.

(akta kontroli str. 440, 444, 446, 1411)

1.7. Liczba uczniów uchodźców z Ukrainy, którzy otrzymali klasyfikację i tych, którzy nie zostali sklasyfikowani oraz procentowy wskaźnik tych liczb w stosunku do liczby ogółu uczniów uchodźców z Ukrainy zapisanych do Szkoły, kształtowały się w poszczególnych latach szkolnych 2021/2022-2023/2024 i w I półroczu 2024/2025 następująco:

- w roku szkolnym 2021/2022 41 sklasyfikowanych (36,3%) i 72 niesklasyfikowanych (63,7%),
- w roku szkolnym 2022/2023 134 sklasyfikowanych (74,4%), a 46 niesklasyfikowanych (25,6%),
- w roku szkolnym 2023/2024 115 sklasyfikowanych (85,8%), a 19 niesklasyfikowanych (14,2%),
- w roku szkolnym 2024/2025 (I półrocze) 142 sklasyfikowanych (89,3%), a 17 niesklasyfikowanych (10,7%).

(akta kontroli str. 642)

Na podstawie objętej badaniem dokumentacji uczniów uchodźców z Ukrainy²⁷ stwierdzono, że ich obecność na zajęciach wyniosła w I półroczu roku szkolnego 2024/2025 powyżej 50% dni zajęć, w związku z czym uczniowie ci uzyskali śródroczną klasyfikację za to półrocze.

(akta kontroli str. 641)

1.8. Do egzaminu ósmoklasisty przystąpiło: ośmioro uczniów w roku 2021/2022, po 21 w latach 2022/2023 i 2023/2024 oraz 20 uczniów uchodźców z Ukrainy w roku 2024/2025.

W latach szkolnych 2021/2022 i 2023/2024 do egzaminu ósmoklasisty przystąpili oraz ukończyli szkołę wszyscy uczniowie uchodźcy z Ukrainy, którzy uczyli się w klasie VIII, tj. odpowiednio ośmioro i 21 dzieci (100% ogółu).

W roku szkolnym 2022/2023, spośród 25 uczniów uchodźców z Ukrainy uczących się w klasie VIII, do egzaminu ósmoklasisty przystąpiło i ukończyło Szkołę 21 dzieci, co stanowiło 84% ogółu. Dyrektor Szkoły wyjaśnił, że *przyczyną nieprzystąpienia w roku szkolnym 2022/2023 do egzaminu ósmoklasisty i tym samym nieukończenia szkoły przez czterech uczniów uchodźców z Ukrainy (16% ogółu) było opuszczenie przez nich Szkoły z powodu wyjazdu z Polski (trzech do państw zachodniej Europy, a jeden do Ukrainy).*

(akta kontroli str. 440, 444, 643)

1.9. W Szkole zorganizowano dodatkowe bezpłatne zajęcia z języka polskiego, o których mowa w art. 165 ust. 7 ustawy Prawo oświatowe. W roku szkolnym 2023/2024 zajęcia odbywały się w dwóch grupach międzyoddziałowych dla łącznie 32 uczniów, w tym 15 uczniów klas od I do V i 17 uczniów klas od VI do

²⁶ j.t. Dz. U. z 2023 r., poz. 2094, ze zm. Dalej: rozporządzenie w sprawie kształcenia dzieci z Ukrainy.

²⁷ Próba poddana badaniu opisanemu w punkcie 1.4. niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

VIII. W roku szkolnym 2024/2025 funkcjonowały trzy grupy międzyoddziałowe dla łącznie 50 uczniów, w tym 20 uczniów klas od I do IV, 15 uczniów klas od V do VI i 15 uczniów klas od VI do VIII. Dodatkowych zajęć z języka polskiego nie zorganizowano w latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023. Dyrektor wyjaśnił, że *potrzeba organizacji zajęć wyszła z inicjatywy nauczycieli w 2023 r. i od tego czasu są one organizowane.*

(akta kontroli str. 666-727, 1065, 1165)

W roku szkolnym 2023/2024 zajęcia były prowadzone w trzech grupach liczących nie więcej niż 15 uczniów, a w roku 2024/2025 w dwóch grupach, których liczebność nie przekroczyła 15 osób, co odpowiadało przepisom rozporządzenia w sprawie kształcenia dzieci z Ukrainy. W jednej grupie funkcjonującej w roku szkolnym 2024/2025 było więcej niż 15 uczniów, co było niezgodne z dyspozycją § 11ab ust. 1 ww. rozporządzenia i zostało omówione w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości.*

(akta kontroli str. 667, 699-727)

W roku szkolnym 2024/2025 dodatkowe zajęcia z języka polskiego odbywały się w wymiarze czterech godzin lekcyjnych tygodniowo, co odpowiadało wymogom § 11ab ust. 1 rozporządzenia w sprawie kształcenia dzieci z Ukrainy. W roku szkolnym 2023/2024, w prawidłowym wymiarze, tj. nie niższym niż sześć godzin lekcyjnych tygodniowo, odbywały się zajęcia dla uczniów klas od I do V. Zajęcia dla uczniów klas VI, VII i VIII odbywały się w mniejszym od przewidzianego w ww. rozporządzeniu wymiarze godzin, co omówiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości.*

(akta kontroli str. 668, 669-727)

Dyrektor zatwierdził²⁸ programy nauczania dodatkowych zajęć lekcyjnych z języka polskiego przygotowane w roku szkolnym 2023/2024 dla grup międzyoddziałowych: „Po polsku w szkole” – część II programu dla klas 4 - 8 i „Po polsku od początku” – część II dla klas młodszych.

(akta kontroli str. 1066-1087)

1.10. Dla uczniów uchodźców z Ukrainy zorganizowano zajęcia wyrównawcze, o których mowa w § 18 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi. W latach szkolnych od 2022/2023 do 2024/2025 uczestniczyło w nich łącznie 49 uczniów, tj. odpowiednio: trzech, 14 i 32. W roku szkolnym 2021/2022 nie zorganizowano zajęć wyrównawczych, ponieważ, jak wyjaśnił Dyrektor, *nauczyciele nie zgłaszali potrzeby uzupełnienia różnic programowych.*

(akta kontroli str. 728-730, 1063-1066)

W roku szkolnym 2022/2023 w zajęciach wyrównawczych z języka polskiego uczestniczyło siedmioro uczniów, w tym troje uczniów uchodźców z Ukrainy. Liczba uczniów w grupie na tych zajęciach nie przekraczała ośmiu, co było zgodne z § 15 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej

²⁸ Protokół nr 1/2023/24 z posiedzenia Rady Pedagogicznej z dnia 1 września 2023 r. Programy były częściami całych opracowań przygotowanych przez nauczycieli szkoły dla poszczególnych grup i zajęć nauki języka polskiego. Pierwsze części stanowią programy realizowane w oddziałach przygotowawczych, odpowiednio dla poszczególnych przedziałów wiekowych. Części II programów była dedykowana uczniom po pierwszym roku nauki w oddziałach przygotowawczych.

w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach²⁹. Liczba uczestników zajęć wyższa od wskazanej w ww. przepisie wystąpiła: w roku szkolnym 2023/2024 - we wszystkich, czterech grupach uczestniczących w zajęciach z języka polskiego dla klas od IV do VII i z matematyki dla klas IV, V, VI i VII; w roku szkolnym 2024/2025 - we wszystkich pięciu grupach uczestniczących w zajęciach z języka polskiego dla uczniów klas od IV do VIII i z matematyki dla klasy IV, V, VI, VII, co omówiono w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 730, 739-786)

Dodatkowe zajęcia wyrównawcze, w myśl § 18 ust. 2 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi, prowadzone są w wymiarze jednej godziny lekcyjnej tygodniowo. W prawidłowym wymiarze godzin lekcyjnych zorganizowano zajęcia: w roku szkolnym 2023/2024 - z języka polskiego dla uczniów klas od IV do VII; z matematyki dla uczniów klas IV-VII; w roku szkolnym 2024/2025 - z języka polskiego dla uczniów klas od IV do VIII, z matematyki dla uczniów klas IV i V. W wymiarze niezgodnym z dyspozycją ww. przepisu zorganizowano zajęcia: w roku szkolnym 2022/2023 z języka polskiego i w roku szkolnym 2024/2025 z matematyki dla klas VI i VII, co omówiono szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 730-786)

Tygodniowy rozkład dodatkowych zajęć wyrównawczych był ustalony z organem prowadzącym szkołę.

(akta kontroli str. 1013-1016, 1159-1162)

Ponadto, dla uczniów uchodźców z Ukrainy zrealizowano dwa projekty zajęć pozalekcyjnych. W sfinansowanym przez Miasto Poznań projekcie „Po polsku bez spiny” uczestniczyło 16 uczniów. W projekcie sfinansowanym ze środków UNICEF uczestniczyło 29 uczniów, z czego w zajęciach z języka polskiego pięciu, z matematyki 18, a z języka angielskiego sześciu uczniów.

(akta kontroli str. 728-729, 787-808)

1.11. W Szkole zorganizowano dla uczniów uchodźców z Ukrainy pomoc psychologiczno-pedagogiczną, o której mowa w § 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

(akta kontroli str. 809-810)

W roku szkolnym 2021/2022 z zajęć specjalistycznych skorzystało 35 uczniów (23 z zajęć terapeutycznych i 12 z zajęć korekcyjno-kompensacyjnych). Z zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia skorzystało ośmioro uczniów, a z porad i konsultacji - 57. W Szkole nie zorganizowano klas terapeutycznych, zajęć rozwijających uzdolnienia i umiejętność uczenia się, warsztatów oraz nauczania indywidualnego. Zajęcia korekcyjno-kompensacyjne prowadzone były z podziałem na dwie grupy. W jednej grupie uczestniczyło pięcioro uczniów, co było zgodne z § 8 ww. rozporządzenia. W drugiej grupie liczba uczestników przekroczyła pięć, co było niezgodne z przepisami ww. rozporządzenia i zostało szerzej umówione w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 809-810, 960-1012)

²⁹ j.t. Dz.U. z 2023 r., poz. 1798, dalej: w sprawie pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

W roku szkolnym 2022/2023 z zajęć rozwijających uzdolnienia skorzystało 23 uczniów, z zajęć specjalistycznych 20³⁰, z zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia 20, z porad i konsultacji 27, a dla jednego ucznia zorganizowano nauczanie indywidualne. W Szkole nie zorganizowano klas terapeutycznych, zajęć rozwijających umiejętności uczenia się oraz warsztatów.

(dowód: akta kontroli str. 809-1012)

W roku szkolnym 2023/2024 z zajęć rozwijających uzdolnienia skorzystało 12 uczniów, z zajęć rozwijających umiejętność uczenia się 23, z zajęć specjalistycznych 19³¹, z zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia 21, z porad i konsultacji siedmiu, a dla jednego ucznia zorganizowano nauczanie indywidualne. W Szkole nie zorganizowano klas terapeutycznych i warsztatów. W roku szkolnym 2024/2025 z zajęć rozwijających uzdolnienia skorzystało 37 uczniów, z zajęć rozwijających umiejętność uczenia się 13, z zajęć specjalistycznych sześć³², z zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia 21, a z porad i konsultacji dwoje uczniów. W Szkole nie zorganizowano klas terapeutycznych, nauczania indywidualnego i warsztatów. Dyrektor Szkoły wyjaśnił, że *nie zaistniały potrzeby utworzenia klas terapeutycznych oraz zorganizowania zajęć rozwijających umiejętności uczenia się i zajęć rozwijających uzdolnienia, warsztatów i nauczania indywidualnego w wyżej wskazanych okresach.*

(akta kontroli str. 809-1012, 1163-1165)

1.12. W Szkole, od 2014 r. funkcjonował międzyszkolny zespół nauczania języka ukraińskiego, utworzony w oparciu o przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym³³. Zgodnie z przepisami ww. rozporządzenia, nauka języka ukraińskiego w ramach zespołu - w każdym z lat szkolnych 2021/2022-2024/2025, dla uczniów każdej z klas - była prowadzona w wymiarze trzech godzin tygodniowo (§ 8 ust. 3), a uczyło się go odpowiednio 12, 14, 14 i 15 uczniów (§ 8 ust. 5).

(akta kontroli str. 1166-1230)

1.13. W latach szkolnych od 2021/2022 do 2024/2025 zatrudniono odpowiednio pięciu, sześciu, dziewięciu i 11 nauczycieli władających językiem ukraińskim i rosyjskim, którym powierzono do realizacji nauczanie: wczesnoszkolne, języka ukraińskiego, języka polskiego, języka polskiego jako obcego i zajęcia świetlicowe oraz wspomaganie językowe w oddziałach przygotowawczych. W charakterze asystenta kulturowego, w latach szkolnych od 2022/2023 do 2024/2025, zatrudniono odpowiednio dwie, trzy i trzy osoby.

W roku szkolnym 2021/2022 w Szkole nie zatrudniano ani pomocy nauczyciela, ani asystenta kulturowego. W pozostałych latach szkolnych objętych kontrolą w Szkole nie zatrudniono pomocy nauczyciela. Dyrektor wyjaśnił, że *nie istniała taka potrzeba, gdyż w Szkole były zatrudnione na stałe osoby na stanowisku nauczyciela, które władały językiem rosyjskim lub ukraińskim. W zakresie*

³⁰ 13 uczniów z zajęć terapeutycznych i siedmiu w zajęciach psychologiczno-pedagogicznych.

³¹ 18 uczniów z zajęć terapeutycznych i jeden w zajęciach korekcyjno-kompensacyjnych.

³² 18 uczniów z zajęć terapeutycznych.

³³ j.t. Dz.U. z 2023 r. poz. 2737.

współdziałania z rodzicami zadań podejmowali się także pracownicy administracji biegle władający językiem rosyjskim lub angielskim.

(akta kontroli str. 1157, 1231-1251)

1.14. Dyrektor Szkoły, w terminie przewidzianym w § 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2019 r. w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli, szczegółowych celów szkolenia branżowego oraz trybu i warunków kierowania nauczycieli na szkolenia branżowe³⁴, skierował do organu prowadzącego, w każdym z lat objętych kontrolą, wnioski o dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli. Z dofinansowania skorzystało czterech nauczycieli, i tak: w 2022 r. dwóch uczestniczyło w konferencji metodycznej pt. „Uczeń migrujący w polskim systemie edukacji”; w 2023 r. jeden w konferencji pt. „Współczesne wyzwania edukacji”, a w 2024 r. jeden³⁵ uzyskał dofinansowanie do studiów podyplomowych na kierunku Pedagog szkolny.

(akta kontroli str. 1252-1265, 1274-1275, 1290-1292, 1297-1300)

Dyrektor Szkoły wyjaśnił, że *nauczyciele uczestniczyli w licznych formach doskonalenia zawodowego w zakresie pracy z uczniami cudzoziemskimi od 2018 r. – od czasu kiedy utworzono oddziały przygotowawcze. Dodał, że obecnie sami prowadzą takie zajęcia. Wyjaśnił też, że od 2021 r. preferuje szkolenia indywidualne nauczycieli i doskonalenie umiejętności poprzez udział w projektach, konferencjach, warsztatach, które im proponuje lub wybierają sami.*

(akta kontroli str. 1013-1017)

Z bezpłatnych form podnoszenia kwalifikacji skorzystało dziewięciu nauczycieli, i tak: w 2023 jeden nauczyciel uczestniczył w kursie „Nauczanie przedmiotów ścisłych z uwzględnieniem kwestii językowych”, a jeden wziął udział w projekcie „Języki większościowe i mniejszościowe w środowisku szkolnym: Pomagamy nauczycielom, uczniom i rodzicom”; w 2024 r.: pięciu nauczycieli wzięło udział w szkoleniach w ramach projektu „Szkoła dostępna dla wszystkich”; czterech uczestniczyło w szkoleniu „W drodze do dwujęzyczności – wspieranie rozwoju językowego uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji”, jeden w szkoleniu pt. „Jak wspierać rozwój językowy uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji”, jeden w kursie „Komunikacja międzykulturowa”.

Ponadto jeden nauczyciel z Ukrainy ukończył bezpłatne kursy: języka polskiego na poziomie B2 oraz języka polskiego specjalizacja matematyka, organizowane przez fundację działającą na rzecz pomocy międzynarodowej.

W 2024 r. Szkoła przystąpiła do bezpłatnego programu Mind&Hearts - Innowacyjne rozwiązania dla wielokulturowych klas³⁶, dzięki czemu jeden nauczyciel uzyskał tytuł trenera metody. Jego zadaniem miało być przeszkolenie kolejnych pięciu osób w Szkole.

W 2025 r.: jeden nauczyciel w ramach projektu „Szkoła dostępna dla wszystkich” uczestniczył w szkoleniu „W drodze do dwujęzyczności – wspieranie rozwoju językowego uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji”, dwóch wzięło udział w szkoleniu pt. „Szkoła włączająca (przez) język, czyli nauczanie przedmiotowe

³⁴ Dz. U. z 2023 r., poz. 2628.

³⁵ Nauczyciel języka polskiego, pracujący z uczniem z doświadczeniem migracyjnym.

³⁶ Edycja 1 w terminie 16 września 2024 r. – 9 listopada 2024 r a dla trenerów od 16 listopada 2024 r. do 11 grudnia 2024 r. Organizatorem była Fundacja SOK. Program promuje zdrowie psychiczne dzieci oraz rozwój kompetencji nauczycieli, wspiera budowanie środowiska szkolnego otwartego na różnorodność kulturową, tworząc przestrzeń sprzyjającą integracji i wzajemnemu szacunkowi.

uczniów z doświadczeniem migracji/uchodźstwa”, jeden nauczyciel uczestniczył w szkoleniu „Aktywizacja języka drugiego i wielokulturowość dla nauczycieli”.

(akta kontroli str. 1045-1062, 1266-1273, 1276-1289, 1293, 1294, 1314-1316)

Problematyka dotycząca uczniów z Ukrainy, w ramach wewnątrzszkolnego doskonalenia zawodowego, była omawiana na posiedzeniach Rady Pedagogicznej. Dyrektor Szkoły omówił z członkami Rady Pedagogicznej m.in. wnioski NIK w sprawie kształcenia dzieci cudzoziemców³⁷ i zwrócił uwagę na konieczność modyfikacji programów nauczania, tak by uwzględniały szczególne potrzeby kształcenia uczniów cudzoziemskich, w tym w obszarach diagnozowania poziomu osiągnięć edukacyjnych uczniów w zakresie poziomu znajomości języka polskiego, jako obcego i różnic programowych z innych obowiązkowych przedmiotów oraz potrzeb psychofizycznych uczniów. Zwrócił też uwagę na konieczność podejmowania działań związanych z integracją uczniów cudzoziemców z uwzględnieniem ich specyficznych potrzeb kulturowych. Nauczycielom przedstawiono także ogólne wytyczne dotyczące oceniania ucznia obcokrajowca nieznającego języka polskiego lub słabo się nim posługującego. Ponadto nauczyciele mieli możliwość zapoznania się z wynikami badań dotyczących adaptacji uchodźców z Ukrainy, których celem było dostosowanie systemu edukacji do potrzeb uczniów cudzoziemskich.

(akta kontroli str. 1306-1313)

W kontrolowanym okresie, w 2022 r., Dyrektor Szkoły skierował jednego nauczyciela na szkolenie dotyczące problematyki nauczania języka polskiego jako języka obcego³⁸. Zdaniem Dyrektora, w Szkole była zatrudniona wystarczająca liczba nauczycieli z uprawnieniami do nauki języka polskiego jako obcego.

(akta kontroli str. 1015, 1295-1296)

W latach szkolnych od 2021/2022 do 2024/2025 w Szkole było zatrudnionych łącznie czterech nauczycieli obywateli z Ukrainy, odpowiednio dwóch, jeden, dwóch i trzech. Jeden z nich był zatrudniony w roku szkolnym 2021/2022 na stanowisku psychologa, kolejny nauczyciel w latach szkolnych od 2021/2022 do 2024/2025 był wychowawcą w świetlicy i nauczycielem wychowania fizycznego, dodatkowo w latach od 2022/2023 do 2024/2025 pracował jako osoba wspomagająca nauczanie języka polskiego w oddziałach przygotowawczych. Kolejny nauczyciel, zatrudniony w latach szkolnych 2023/2024-2024/2025, wspomagał nauczanie języka polskiego. W roku szkolnym 2024/2025 zatrudniono nauczyciela języka angielskiego.

(akta kontroli str. 1317-1318)

1.15. W rejestrze skarg i wniosków nie odnotowano wpływu wniosków lub skarg rodziców uczniów uchodźców z Ukrainy.

(akta kontroli str. 1015, 1319-1323)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Naukę języka polskiego w oparciu o program nauczania³⁹, o którym mowa w § 16 ust. 9 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących

³⁷ Wnioski NIK sformułowane po kontroli nr P/19/028 Kształcenie dzieci rodziców powracających do kraju oraz dzieci cudzoziemców.

³⁸ „Nauczanie języka polskiego jako obcego w grupach wschodniosłowiańskich w klasach starszych”.

³⁹ W Szkole był to program nauki języka polskiego: *Po polsku od początku – program nauczania języka polskiego jako obcego dla uczniów z doświadczeniem migracyjnym w klasach I-III*, przyjęty przez Radę

obywatelami polskimi, prowadzono - w latach szkolnych 2022/2023, 2023/2024 i 2024/2025 - w klasach od I do III oddziałów przygotowawczych, w wymiarze dwóch godzin tygodniowo, co było niezgodne z dyspozycją ww. przepisu. Nauka języka polskiego, w myśl ww. regulacji, powinna być prowadzona w wymiarze nie niższym niż sześć godzin tygodniowo.

(akta kontroli str. 508-530, 539-543, 561-566)

Dyrektor Szkoły wyjaśnił, że *zajęcia z języka polskiego są wyodrębnione z kształcenia zintegrowanego, ponieważ w szczególny sposób ukierunkowano je na pracę z uczniami z Ukrainy, m.in. poprzez powierzenie ich prowadzenia osobom z odpowiednimi kompetencjami lub z doświadczeniem migracyjnym. Istotnym powodem wpływającym na realizację zajęć w przyjętej formie była też dyspozycyjność nauczycieli uczących w oddziałach przygotowawczych klas I-III, ograniczona ich inną aktywnością, w tym m.in. łączeniem pracy w Szkole z pracą w innej placówce, czy prowadzeniem innych zajęć w Szkole lub pozostałymi obowiązkami.*

(akta kontroli str. 645, 648-651, 1352-1410)

NIK wskazuje, że w świetle obowiązujących przepisów żaden z argumentów przywołanych przez Dyrektora nie zwalniał z organizacji ww. zajęć w wymiarze nie niższym niż sześć godzin tygodniowo.

2. Nieprawidłowo zorganizowano część dodatkowych zajęć z języka polskiego, w których uczestniczyli uczniowie uchodźcy z Ukrainy, i tak:

- w roku szkolnym 2023/2024 dodatkowe zajęcia z języka polskiego dla uczniów klas VI oraz klas VII i VIII zorganizowano w wymiarze odpowiednio dwóch i czterech godzin lekcyjnych tygodniowo, co było niezgodne z przepisami § 11a ust. 1 rozporządzenia w sprawie kształcenia dzieci z Ukrainy. W myśl ww. rozporządzenia, dodatkowe zajęcia lekcyjne z języka polskiego miały być prowadzone w wymiarze nie niższym niż sześć godzin lekcyjnych tygodniowo (§ 11a ust. 1).

(akta kontroli str. 667, 668, 680-698)

Dyrektor wyjaśnił m.in., że *dodatkowe zajęcia lekcyjne z języka polskiego w roku szkolnym 2023/2024 prowadzone w obu grupach międzyoddziałowych zostały zaplanowane dla jednej grupy w wymiarze sześciu godzin z dwoma prowadzącymi. Wszyscy uczniowie mieli możliwość korzystania z zajęć w pełnym wymiarze godzin. W trakcie realizacji doszło jednak do rozdzielenia na dwie grupy, co wynikało z wyboru przez uczniów tych zajęć, które prowadził preferowany przez nich nauczyciel.*

(akta kontroli str. 1013-1016, 1063-1066)

NIK wskazuje, że przepisy przywołanego wyżej rozporządzenia nie przewidywały odstąpienia od prowadzenia zajęć we wskazanym w nich wymiarze godzin lekcyjnych.

- dodatkowe zajęcia z języka polskiego w roku szkolnym 2024/2025 dla uczniów klas I-IV odbywały się w grupie dwudziestoosobowej, co było niezgodne z przepisami § 11ab ust. 1 rozporządzenia w sprawie kształcenia dzieci z Ukrainy. W myśl ww. rozporządzenia, dodatkowe zajęcia lekcyjne z języka

polskiego miały być prowadzone w grupach liczących nie więcej niż 15 uczniów (§ 11ab ust. 1).

(akta kontroli str. 666-667, 699-709)

Dyrektor wyjaśnił, że *liczba uczniów zapisanych na dodatkowe zajęcia lekcyjne z języka polskiego wynosiła więcej niż 15 z uwagi na ciągły ruch uczniów (absencja, nieregularne uczęszczanie), rezygnacja z zajęć.*

(akta kontroli str. 1155-1160)

3. Nieprawidłowo zorganizowano część zajęć wyrównawczych, w których uczestniczyli uczniowie uchodźcy z Ukrainy, i tak:

- w roku szkolnym 2022/2023 tygodniowy wymiar zajęć z języka polskiego, a w roku szkolnym 2024/2025 tygodniowy wymiar zajęć z matematyki dla klas VI i VII, wyniósł odpowiednio 0,7 i 0,5 godziny lekcyjnej, co było niezgodne z przepisami § 18 ust. 2 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi. W myśl ww. rozporządzenia, dodatkowe zajęcia wyrównawcze prowadzone są w wymiarze jednej godziny lekcyjnej tygodniowo.

(akta kontroli str. 730-738, 751-758, 766-786)

Dyrektor wyjaśnił, że *uczniowie dołączyli do grup już funkcjonujących, a nauczyciele nie zgłaszali konieczności uzupełnienia różnic programowych.*

(akta kontroli str. 1063-1066)

- dodatkowe zajęcia wyrównawcze odbywały się w roku szkolnym 2023/2024 w grupach 21-, 19- i dwóch 26-osobowych, a w roku szkolnym 2024/2025 w dwóch grupach 28-osobowych, w dwóch grupach 13-osobowych oraz jednej 12-osobowej, co było niezgodne z § 15 rozporządzenia w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej. W myśl ww. rozporządzenia, liczba uczestników zajęć nie może przekraczać ośmiu.

(akta kontroli str. 790, 739-786)

Dyrektor Szkoły wyjaśnił, że *liczba uczniów zapisanych na zajęcia wyrównawcze przekroczyła osiem, z uwagi na ciągły ruch uczniów (absencja, nieregularne uczęszczanie, rezygnacja z zajęć). Część uczniów sporadycznie brała udział w zajęciach z powodu uzupełnienia braków programowych po chorobie albo w celu poprawy prac pisemnych.*

(akta kontroli str. 1155-1158)

4. W roku szkolnym 2021/2022 liczba uczniów w jednej z grup⁴⁰, w której prowadzono zajęcia korekcyjno-kompensacyjne wynosiła siedem, co było niezgodne z dyspozycją § 8 rozporządzenia w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej. W myśl ww. przepisu, liczba uczestników zajęć korekcyjno-kompensacyjnych nie może przekroczyć pięciu.

(akta kontroli str. 983-988)

Dyrektor Szkoły wyjaśnił, że *liczba uczniów zapisanych na zajęcia korekcyjno-kompensacyjne przekroczyła pięciu z uwagi na ciągły ruch uczniów (absencja, nieregularne uczęszczanie).*

(akta kontroli str. 1155-1158)

OCENA CZĄSTKOWA

Dyrektor w wymaganym terminie opracował i przekazał organowi prowadzącemu arkusze organizacji Szkoły na każde z lat szkolnych objętych

⁴⁰ Grupa uczniów oddziału 7P.

kontrolą. Przyjęcia dzieci z Ukrainy do Szkoły odbywały się zgodnie z przepisami i wewnętrzną procedurą, a księgę spełniania obowiązku szkolnego i księgę uczniów prowadzono rzetelnie.

Wszystkim uczniom uchodźcom z Ukrainy zagwarantowano możliwość nauki w oddziałach przygotowawczych. Jednak nauka języka polskiego w klasach od I do III tych oddziałów, prowadzona w latach szkolnych od 2022/2023 do 2024/2025 w oparciu o program nauki języka polskiego⁴¹, odbywała się w wymiarze tylko dwóch godzin lekcyjnych, podczas gdy według przepisów nie powinien on być mniejszy niż sześć godzin lekcyjnych. Uczniom z Ukrainy zapewniono możliwość dodatkowej bezpłatnej nauki języka polskiego. Lecz również w przypadku tych zajęć nie zawsze odbywały się one zgodnie z przepisami – liczebność jednej z grup o pięć osób przekroczyła maksymalną, a wymiar zajęć zorganizowanych dla dwóch grup był o cztery i dwie godziny lekcyjne w tygodniu mniejszy niż minimalny ustalony w przepisach. Uczniom z Ukrainy zapewniono możliwość uczestniczenia w zajęciach wyrównawczych, ale tylko w jednej grupie (z 10) liczba uczestników zajęć nie przekroczyła maksymalnej ustalonej w przepisach (osiem osób). W pozostałych dziewięciu, w zajęciach uczestniczyło od czterech do 20 osób więcej niż ustalono w przepisach. Ponadto, w trzech grupach zajęcia wyrównawcze zorganizowano w mniejszym niż przewidziany w przepisach wymiarze godzin lekcyjnych – zamiast jednej godziny lekcyjnej, zajęcia trwały połowę (w dwóch grupach) i 0,7 godziny lekcyjnej.

Uczniom stworzono możliwość skorzystania ze wsparcia psychologiczno-pedagogicznego, jednak w przypadku jednej grupy, na zajęciach korekcyjno-kompensacyjnych uczestniczyło o dwoje uczniów więcej niż ustalono to w przepisach. Wsparciem dla uczniów z Ukrainy byli też nauczyciele władający ich językiem oraz możliwość udziału w aktywnościach rozwijających zainteresowania i integrujących społeczność szkolną. Z kolei, nauczyciele mieli możliwość podnoszenia kwalifikacji w zakresie pracy z uczniami uchodźcami.

OBSZAR

2. Kontrolowanie spełniania przez uczniów – dzieci uchodźców z Ukrainy obowiązku szkolnego/obowiązku nauki

W Szkole prowadzono ewidencję w księdze uczniów, w której odnotowywano datę i przyczynę ukończenia lub opuszczenia Szkoły przez ucznia. Informacje o zmianie adresu zamieszkania lub szkoły pozyskiwano od rodziców uczniów oraz ze szkół, w których uczniowie kontynuowali naukę. W sytuacjach wymagających wyjaśnienia, kontaktowano się z rodzicami lub opiekunami ucznia, którzy uzupełniali brakujące informacje. Analiza dokumentacji spełniania obowiązku szkolnego dla 10 losowo wybranych uczniów uchodźców z Ukrainy wykazała, że w latach szkolnych od 2021/2022 do 2024/2025, uczniowie ci spełniali obowiązek szkolny.

(akta kontroli str. 163-223, 1341-1351)

Za I półrocze roku szkolnego 2024/2025 klasyfikacji nie otrzymało dwoje, a nie podlegało jej troje uczniów uchodźców z Ukrainy. Klasyfikacji nie uzyskali uczniowie, którzy rozpoczęli naukę w czasie trwania I półrocza roku szkolnego, w listopadzie 2024 r. Przyczyną nieuzyskania klasyfikacji była nieobecność uczniów powyżej 50% dni zajęć przez okres trzech miesięcy (wrzesień, październik, listopad). Uczniowie ci, do dnia zakończenia kontroli NIK kontynuowali naukę. Przyczyną nieklasyfikowania trzech uczniów była ich

⁴¹ Zobacz: przypis nr 39.

rezygnacja z nauki w czasie I półrocza roku szkolnego. Dwóch uczniów wypisano ze Szkoły na wniosek ich rodziców, a Szkoła została zawiadomiona o podjęciu przez nich nauki w innych szkołach. Jeden z uczniów, według oświadczenia złożonego przez jednego z rodziców, wyjechał z Polski.

(akta kontroli str. 1324-1351)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

W latach szkolnych od 2021/2022 do 2024/2025, Dyrektor Szkoły wywiązał się – w odniesieniu do objętej analizą próby - z obowiązkowej kontroli spełniania przez uczniów uchodźców z Ukrainy obowiązku szkolnego.

IV. Uwagi i wnioski

Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o zapewnienie organizacji zajęć dla uczniów uchodźców z Ukrainy - nauki języka polskiego, wyrównawczych i korekcyjno-kompensacyjnych - w prawidłowym wymiarze czasu i w grupach o prawidłowej liczebności.

Uwagi

Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne sporządzono w postaci elektronicznej z użyciem kwalifikowanych podpisów elektronicznych.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury w Poznaniu. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania
wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku zgłoszenia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Poznań, 18 czerwca 2025 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Poznaniu

Kontrolerzy:

Dyrektor

Ewa Kruszyńska
główny specjalista kontroli
państwowej

Karolina Wirszyc-Sitkowska

/podpisano elektronicznie/

/podpisano elektronicznie/

Wioleta Kucz

starszy inspektor kontroli
państwowej

/podpisano elektronicznie/